

BIBLIOTECA "ASTRA"
SIBIU

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Credința noastră

69. Biserica Ortodoxă Română (VI)

Cu acest articol încheiem ciclul „Biserica Ortodoxă Română”. Vom găsi sintetizate aici momente esențiale din viața noastră bisericească: Dobândirea autocefaliei, înființarea Patriarhiei Române, refacerea unității de credință și reorganizarea învățământului teologic.

Cu domnia lui Cuza Vodă se deschide o nouă epocă în viața Bisericii din Principatele Române. S-au pus bazele unui Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. A fost reorganizat învățământul teologic. Au fost secularizate averile mănăstirești. A fost introdusă limba română în toate mănăstirile, iar unele schituri au fost transformate în parohii. Episcopii au fost numiți prin decret. Se lupta pe toate căile pentru obținerea independenței Bisericii, care a și fost legiferată la 3 decembrie 1864. În acest scop mitropolitul Nifon al Ungro-Vlahiei a fost numit Primat al României. Astfel viața Bisericii a trecut prin diferite frământări și abia în 1885 s-a recunoscut Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române.

Dintre conducătorii mai de seamă ai Bisericii în această epocă vom aminti pe episcopul Calinic cel Sfânt de la Cernica, episcopul Rîmnicului, care a avut o viață model pentru păstoriții săi. A refăcut multe mănăstiri și biserici. A fost iubitor de carte și a donat tipografia lui orașului Rm. Vilcea. Contemporan cu Calinic a fost transilvăneanul Dionisie Romano, episcop la Buzău, om de carte, sub conducerea căruia, în timp ce era profesor la seminar, a văzut lumina tiparului primul ziar: „Vestitorul bisericesc”. A tipărit numeroase manuale didactice pentru învățământul elementar și teologic.

În Moldova scaunul mitropolitan a fost ocupat în această perioadă de

Iosif Naniescu (1875—1902), care a terminat catedrala din Iași și a cumpărat o clădire pentru Seminarul de la Socola. Un alt ierarh de seamă a fost Melchisedec Ștefănescu, fost profesor, apoi episcop al Dunării de Jos și al Romanului. A fost unul dintre cei mai de seamă clerici din secolul trecut. A scris numeroase manuale didactice și mai ales lucrări de istorie care își păstrează valoarea până azi. Pentru bogata sa activitate, a fost ales membru activ al Academiei Române. A murit în 1892.

În Transilvania, dintre urmașii marelui mitropolit Andrei Șaguna vom aminti pe Miron Romanul, care a purtat grija școlilor și Bisericii în timpuri vitrege. A ridicat în 1896 o clădire pentru Tipografia care este folosită și azi (Consistoriul mitropolitan Sibiu). Urmașul său, Ioan Mețianu, a ridicat catedrala mitropolitană din Sibiu în numai patru ani (1902—1906). Această monumentală catedrală a fost construită cu un fond creat în acest scop din timpul lui Șaguna, la care se adaugă marea dragoste și jertfelnicie a românilor, care au dorit să aibă și ei biserică în cetate. Tot în timpul lui a fost ridicată actuala clădire a Institutului Teologic, care și-a înnoit catedrele cu o seamă de profesori destoinici cu un însemnat rol în istoria culturii noastre: Nicolae Bălan, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir ș.a., toți participanți la Unirea din 1 Decembrie 1918.

După unirea realizată la 1 Decembrie 1918 scaunul de Mitropolit Primat al României a fost ocupat de Miron Cristea, cel care participase la marele act de la Alba Iulia și făcuse parte din delegația trimisă la București pentru a prezenta actul Unirii Transilvaniei cu România. S-a trecut la organizarea Bisericii, alcătuindu-se un singur Sinod la București din care făceau parte și ierarhii din Transilvania. S-a întemeiat Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, promulgată în 1925. La baza acestui Statut a stat Statutul șagunian. Tot în anul 1925 Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la rangul de Patriarhie. În 1927 a fost semnat de rege Concordatul cu Vaticanul, care pune în inferioritate Biserica Ortodoxă Română. Despre acest Concordat s-a aflat mai târziu și a fost combătut cu vehemență ca și Legea Cultelor, apărută tot atunci, de către mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan. Miron Cristea a trecut la cele veșnice în 1939, fiind urmat de Nicodim Munteanu, până atunci mitropolit al Moldovei, un mare cărturar, traducător al Bibliei în românește.

După realizarea Unirii de la 1 Decembrie 1918 a început reorganizarea Bisericii noastre pe toate planurile. Între ierarhii de seamă se numără Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, Nicolae Ivan, episcopul Clujului,

(Continuare în pag. a 4-a)

DE PE PLAIIURILE ȚĂRII

ÎN CAPITALA ȚĂRII:

O nouă și prestigioasă instituție de cultură — Muzeul colecțiilor de artă

S-a petrecut recent la București un eveniment care a fost primit cu o bucurie unanimă. S-a inaugurat, de către Președintele Nicolae Ceaușescu, „Muzeul colecțiilor de artă”, într-o clădire de pe Calea Victoriei, care evocă prin stilul său arhitectural Bucureștiul celei de a doua jumătăți a secolului trecut. Sînt reunite aici colecții de o inestimabilă valoare, dintre care amintim: colecția „Elena și Anastase Simu” cuprinzînd lucrări ale pictorilor de la 1848 și ale cîtorva artiști de la începutul perioadei moderne (C. D. Rosenthal,

C. Lecca, Sava Henția, N. Vermont, H. Strîmbu, etc.); colecțiile „K. H. Zambaccian”, „Acad. George Oprescu”, „Elena și dr. Iosif N. Dona”, „Eli-sabeta și Moise Weinberg”, „Victor Eftimiu”, care cuprind un larg evantai al unor capodopere create de Grigorescu, Andreescu, Luchian, Petrașcu, Pallady, Tonitza, Steriade, Dărăscu, Șirato, Lucian Grigorescu, Ciucurencu, Țuculescu, Baba; colecțiile „Alexandru Phoebus”, „Iosif Iser”, „Serafima și Gh. Răut”, care s-au structurat în jurul creației cîte unui artist; colecția „Garabet Avakian”,

care cuprinde valori ale artei folclorice românești și colecțiile „Beatrice și Hrandt Avakian”, „Marcu Beza și soții Hortensia și Vasile George Beza”, care însumează numeroase piese ale artei orientale și extrem orientale.

Clădirea dispune de spații care vor cuprinde cu timpul și pe alți colecționari contemporani. Pentru noi și pentru generațiile care vor veni, acest prestigios așezămînt va fi un centru viu de educație și înălțare spirituală.

LA SIBIU:

Al III-lea Colocviu româno-american de istorie

Orașul de pe malul Cibinului a găzduit între 30 aug.—4 sept. a.c. al III-lea Colocviu româno-american de istorie, desfășurat sub genericul „60 de ani de la formarea statului național unitar român”. La această importantă reuniune, care urmează celor de la Colorado (S. U. A.) și Suceava, au participat cunoscuți istorici români

și americani.

Între comunicările înscrise în program amintim: „Lupta poporului român pentru formarea statului național unitar” (acad. prof. Ștefan Pascu); „1918 — considerații contemporane” (Șt. Fischer-Galați din S. U. A.); „Naționalitățile conlocuitoare și actul unirii: rezolvarea problemei naționale în România

socialistă” (Carol Gölner, Kovács Jozsef); „Relațiile economice americane cu România după 1918” (Robert Forrest — S. U. A.); „Recunoașterea internațională a dreptului poporului român la unitatea sa statală, pentru crearea statului național unitar român” (Florin Constantin, Al. Bolintineanu), etc.

Sărbătoare în Mărginimea Sibiului

„La cîteva ceasuri de Sibiu — mărțurisea marele nostru istoric Nicolae Iorga în anul 1902 — se află, într-o frumoasă cîmpie, în vederea munților, bogatul sat Săliștea, cu desăvîșire românească. E una din cele mai frumoase înfățișări ale vieții poporului nostru de la țară. Case bine ținute, curți îmbelșugate de toată bogăția gospodăriei bun de la țară, oameni isteți, sprinteni... porturi frumoase și simple, care îmbracă atît de bine această sănătate mindră și aleasă. Cine vede învîrtindu-se cu toată orînduiala timpurilor înțelepte, hora săliștenilor, își întărește credința că în poporul nostru... se află un fel de iscusință în alegerea podoabei, de măsură subțire cu mișcări și vorbe.”

Săliștea este un „șanșion de viață românească ce durează din eternitate și duce la eternitate”. Realizările ei de prestigiu și capacitatea de creație a locuitorilor ei au ridicat-o de-a lungul timpurilor la rangul de centru al vieții românești din acest ținut. În perioada în care, în Transilvania, națiunea românească, autohtonă și majoritară, era frustrată de drepturi politice, Săliștea „a fost unul din locurile cele mai active în care a continuat să funcționeze, în componentele sale esențiale, mecanismul vieții naționale al căruia spirit de continuitate n-a putut fi niciodată înfrînt de asupritori.” Nominalizată, Săliștea, satul cel mare al românilor (magna villa valachialis) apare atestată în documente pentru prima dată în anul 1354. După întemeierea Țării Româ-

nești și mai ales pe timpul lui Vlaicu Vodă. Săliștea împreună cu alte patru sate românești (Galeș, Vale, Căcova și Sibiel) au trecut sub suzeranitatea românească, ele constituind nucleul unei autonomii de sate românești care, indiferent de regimul lor ulterior, au rămas întotdeauna în relație economică și politică directă cu Țara Românească. Pe lângă Săliștea, Galeș, Vale, Căcova și Sibiel, Mircea cel Bătrîn, în timpul domniei sale, obține și satele Tilișca, Săcel, Amnaș și Aciliu, formîndu-se aici, în „Mărginime” o zonă care a reușit să sintetizeze, cel mai bine, caracteristicile culturii materiale și spirituale ale poporului, un focar de iradiere și de menținere peste veacuri a ființei naționale, a specificului ei.

Începînd cu anul 1469, cînd scaunul de Săliște este prelat de către regatul maghiar „Universității Săsești”, Săliștea devine scaun filial al Sibiului. Din acea vreme, peste instituția cnezială românească de tradiție băștină, s-a suprapus modul de organizare german. Săliștea centru al ținutului, ducatului și al scaunului, a avut întotdeauna conducători atașați țărânilor, care nu au încetat niciodată să lupte pentru păstrarea dreptului românesc (ius valachicum), contribuind la întărirea legăturilor economice, politice și culturale ale românilor ardeleni cu cei de dincolo de Carpați. Istoria acestor locuri a dovedit, așa cum arată Ion Moga, trînicia de neînvins a acestor gru-

(Continuare în pag. a 4-a)

Un autor străin despre românii din Transilvania în secolul al XVIII-lea

Frământările religioase din veacul al XVIII-lea, cu puternic substrat social, provocate de prozelitismul catolic printre români, au atras atenția unor observatori străini care le-au privit cu interes și uneori cu compătimire și simpatie. Unul dintre aceștia a fost și pastorul calvin din Ighiu — Alba, Petru Bod. Înzestrat cu o temeinică cultură umanistă, cîștigată la Colegiul reformat din Aiud și desăvîșită la vestita Academie din Leyda, Petru Bod ne-a lăsat, între alte lucrări despre naționalitățile din Transilvania, cartea intitulată: *Brevi Valachorum Transilvaniam incolentium HISTORIA in qua populi Valachici in Transilvania status civilis ac ecclesiasticus, praecipue vero UNIONIS cum Romano-Catholicis inde ab anno 1698 — o adtentatae et ad praesens usque tempus magno nris, variis modis procuratae momenta enarrantur ac exhibetur Auctore PETRO BOD de Felső-Tsersnatorum — Verbi Dei Ministri* (= Scurtă Istorie a românilor locuitori în Transilvania în care se povestește starea civilă și bisericească a poporului român din Transilvania, îndeosebi încercările de unire cu Romano-catolicii începînd cu 1689 și pînă în timpul prezent, cu mare osîrdie și în felurite chipuri monumente procurate și redade de autorul Petru Bod de Felső Cernat, Ministru al Cuvîntului lui Dumnezeu).

Lucrarea, rămasă în manuscris, s-a pierdut în timpul revoluției din 1848. Au rămas două copii, una pregătită de Timotei Cipariu, alta aflătoare în biblioteca lui Miko Imre, întemeietorul Asociației Muzeului Ardelean, după care, în 1890, Vincențiu Babeș, cu sprijinul Academiei Române, a publicat o copie în 25 exemplare dăruite principalelor instituții culturale românești. Datorăm academicienului Dr. Demeny Lajos semnarea aniversării a 225 de ani de la apariția acestei cărți (în ziarul *România Liberă*, anul XXXV, nr. 237 din 23 sept. 1977) împreună cu o serie de date biografice și aprecieri asupra omului și opereii sale.

În *Prefață*, autorul arată că, după intrarea Transilvaniei în cadrul stăpînirii Habsburgilor, începînd cu anul 1698, s-au exercitat presiuni și amăgiri asupra poporului român pentru a primi uniunea cu toate că se știe — notează autorul — că „Valahii întodeauna au ținut la ritul și dogmele Bisericii orientale, căror rîndueli (statuta) le urmează și neamurile învecinate: sirbi, thraci, bulgari, greci, macedoneni, valahii din Țara Transalpină (Muntenia) și din Moldova, apoi rușii moscoviți și rutezii, cu care, deși sînt oprite, valahii transilvăneni au comunicări secrete

prin călugări”. Afirmatia lui Petru Bod este deosebit de importantă pentru că ea reprezintă o mărturie contemporană despre rolul călugărilor ca adevărați ambasadori ai unității spirituale a poporului român.

Opera lui Petru Bod se împarte în două părți mari; prima, intitulată *De Valachorum in Transilvania statu, modernisque ritibus praecipue religiosus* (=Despre starea românilor din Transilvania și obiceiurile lor de acum, îndeosebi cele religioase), cuprinde 12 capitole. Partea a doua se intitulază: *Complexitatur historiam unionis Valachorum cum aliis in Transilvania religionibus* (=Se întregeste istoria unirii Valahilor cu alte religii din Transilvania) și este alcătuită din șase capitole, încheind cu un repertoriu al principalelor documente utilizate în cauza uniunii: *Series instrumentorum in negotio unionis Valachorum*.

Capitolele primei părți alcătuiesc o adevărată istorie a românilor vorbindu-se despre originea lor latină, despre continuitatea lor pe pămîntul vechii Dacii romane, despre creștinarea lor timpurie. Urmează un adevărat tratat de liturgică în care sînt prezentate obiceiurile românilor la botez, cununii, înmormîntări etc. Cele mai multe numiri în legătură cu cultul divin autorul le dă în limba română cu ortografie maghiară, așa cum le va fi auzit din gura românilor. Vorbind despre mănăstiri, spune că „valahii au mănăstiri nu puține, ascunse în locuri singuratic din păduri și munți dar mai puțin celebre”. În schimb vorbește cu entuziasm despre mănăstirile din Moldova și Valahia, bogat înzestrate (optime dotata) de către voievozi și boieri, în care trăiesc „bărbați foarte învățați, cunosători ai literaturii grecești, bine versați în scrierile vechilor Părinți ai Bisericii și cunoscuți pentru deprinderea religioasă și pietății”.

Preocuparea de căpetenie a lui Petru Bod pare să fi fost însă să înfățișeze frământările pricinuite de prozelitismul catolic pentru atragerea românilor la uniune. El închină acestor frământări nu mai puțin de cinci capitole mari (p. 172—559). Această parte a lucrării este și cea mai cunoscută în istoriografia românească datorită utilizării ei de istoricii mișcărilor religioase din veacul al XVIII-lea și, mai ales, de către Silviu Dragomir în marea sa frescă istorică intitulată *„Istoria dezrobirii religioase a Românilor din Ardeal în secolul XVIII”*, (Vol. I — Sibiu, 1920; Vol. II — Sibiu, 1930).

(Continuare în pag. a 3-a)

Alegerea și instalarea noului papă

Simbătă, 26 august a. c. a fost ales succesorul Papei Paul VI, în persoana cardinalului Albino Luciani.

Născut la 17 octombrie 1912 la Forno di Canale, provincia Belluno actualul suveran pontif a urmat seminarul la Feltre și Belluno, apoi studiile universitare la Universitatea gregoriană din Roma.

În 1935 este hirotonit preot iar în 1947 este numit vicar al diecezei Belluno. Papa Ioan XXIII îl sfințește episcop de Vittorio Veneto la 27 decembrie 1958.

În 1969 este numit de către Papa Paul VI, în scaunul patriarhal de Venetia, iar în 1973 este făcut cardinal.

Ca semn al respectului pentru ultimii doi antecesorii ai săi, noul papă și-a luat numele de Ioan Paul I.

După alegere a declarat că va continua linia începută de acești doi înaintași, iar la o întrunire cu reprezentanții diplomați acreditați pe lângă Vatican a arătat că Vaticanul va

participa în continuare la „căutarea celor mai bune soluții” pentru problemele majore ale omenirii contemporane: dezarmarea, pacea, echitatea, dezvoltarea.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a adresat noului Papă următoarea telegramă:

„Sanctitatea Voastră,

La începutul slujirii Voastre în fruntea Bisericii Romano-Catolice, Noi Vă urăm cu sinceritate sănătate deplină, viață îndelungată și multe realizări.

Fie ca Domnul să Vă dăruiască putere spre a îndeplini înalta Voastră misiune și să ne ajute în căutarea comună a frăției între Bisericile noastre.

IUSTIN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat parte la festivitățile de întronizare, ca delegat al Prea Fericitului Patriarh Iustin, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului.

CALENDAR DE INIMĂ

Septembrie

Eveniment mondial la Iași: Sinodul din 1642

Sinodul din 1642 nu e singurul eveniment care a scos Iași foarte devreme din anonimat, dar fără îndoială poate fi trecut în rîndul celor mai importante. „Sinodul de la...” ca și „bătălia de la...”, „pacea de la...”, asigură localităților un loc în manualele de istorie și le conferă o celebritate imediată și durabilă. Epoca era în plină efervescență competitivă între catolicism și protestantism pe de o parte, și ortodoxie pe de altă parte. Udrishte Năsturel va descoperi în Țara Românească circuli clandestini un *Catehism calvinesc*. Un altul cu conținut calvinesc va fi atribuit nici mai mult, nici mai puțin decît patriarhului Cîril Lukaris al Constantinopolului. Romano-catolicii vor continua propaganda pentru uniunism care, înainte de a prinde în Transilvania, va prinde în Ucraina.

Ortodoxia de pretutindeni trebuia să se aplece. În vederea apărării trebuia să consolideze în conștiința credincioșilor ei adevărurile ei de credință. Cele fundamentale, tradiționale.

De la acest gînd porni românul Petru Movilă, mitropolit al Kievului, cînd așternu pe hîrtie cu propria lui caligrafie, în limba latină, *Mărturisirea Ortodoxă* care îi va purta pentru eternitate numele. Putea s-o țină doar pentru eparhia lui și s-o răspîndească acolo. Ambiția lui a fost însă mai mare. A vrut-o universală. A vrut să-i hărăzească un destin asemănător marilor definiții ale credinței pronunțate de Sinoadele ecumenice. A scris despre aceasta pe unde a putut, dar mai ales la Constantinopol și în Moldova. Constantinopol tocmai se confruntau cu *Mărturisirea* atribuită lui Cîril Lukaris și avea nevoie urgentă de o contramăsură. Îi cădea deci foarte bine ceea ce făcuse Petru Movilă. Dar înțelegerea imediată o găsi fostul candidat de domn, fiu de domn, în țara sa și a strămoșilor săi, în Moldova. Vasile Lupu, domn preacrescîn ortodox, autorul miracolului răsăritului care se chema Biserica Trei Ierarhi, în care tocmai adusese moaștele Sfintei Paraschiva (1641), va invita Sinodul în capitala sa, ca un bazileu din vremurile de strălucire bizantină. Și, ca odinioară Constantin cel Mare, va deschide chiar el lucrările printr-o cuvîntare solemnă, va rămîne tot timpul la discuții înconjurat de boieri și va primi la sfîrșit omagii.

Sala numită Gotică din curtea Trei Ierarhilor, va păstra pînă azi ecoul dezbaterilor în limba latină, cu traducere simultană în grecește, făcută de marele teolog Meletie Sirigul, care va munci seara pînă la ceasuri tîrzii, ca să prindă exact sensurile originalului, spre a se asigura în două limbi un *textus receptus*. Sinod de cărturari și umanisti.

Vasile Lupu se va fi sfătuit negreșit cu mitropolitul său, învățatul Varlaam, care tocmai lucra de zor la „Cartea românească de învățătură”, pe care o va prefăta numai peste un an însuși el, Vasile Lupu, oferind-o ca pe „un dar limbii românești”. Varlaam îl iubea și îl respecta pe Petru Movilă. I se adresa cu prea dreaptă adresare: „Măria Ta”. Participase dealtfel la hirotonia lui întru arhieru, la Liov, în anul 1633, în Biserica *Stavropighia*, a lui Ștefan cel Mare.

Alături de Varlaam, Mitropolit al Moldovei și Exarh al Plaiurilor, vestit în ortodoxie, chiar candidat de patriarh ecumenic la un moment dat, din Moldova vor mai lua parte la sinod: Evloghie Episcopul Romanului, Atanasie al Rădăuților, Gheorghe al Hușilor, Sofronie catigumenul Trei-Ierarhilor și alți igumeni și proiostoși. Toți stăteau de-a dreapta Domnului. De-a stînga stăteau marii boieri ai Divanului — guvernul — printre care celebrații viitoare: Grigore Ureche, cronicarul, Dragoș pravilistul. Todirașcu Logofătul Cancelariei latine a Domnului și alții. Dintre aceștia Grigore Ureche avea vechi legături cu Movileștii prin tatăl său Nestor Ureche, fost mare vornic de Țara de Jos sub Ieremia Movilă. El a sprijinit și pe tatăl lui Petru Movilă, Simion Movilă ca să dobîndească domnia în Țara Românească, după Mihai Viteazul.

De la Patriarhia ecumenică sosiră la 6 septembrie 1642 doi delegați:

Porfirie al Niceei, din scaunul primului și ultimului Sinod ecumenic, și celebrul teolog, ieromonahul Meletie Sirigul, cretan cu studii înalte la Padova și Venetia, profesor și predicator la Constantinopol. Mai fusese în Moldova. Asistase cu zece ani înainte la hirotonia și instalarea lui Varlaam. După Sinod va veni din nou, izgonit de un patriarh năzuros și Moldova îl va primi cu prietenie, iar el va scrie *Viața* și *slujba* Sfîntului Ioan de la Suceava. Părintele Nicolae M. Popescu — Popa Nae cum îi spuneam noi studenții și cum va rămîne în istoria Bisericii — cu imaginația lui de istoric-poet, crede că Domnul i-a primit pe delegații Ecumenicului cu mare pompă, oferindu-le ceremonii și audiențe publice, și aceasta poate fi adevărat, pentru că evenimentul a fost înțeles și voit de la început ca extraordinar. Iorga știe chiar că Vasile Lupu s-ar fi supărat pe Patriarhul ecumenic că n-a trimis o delegație mai reprezentativă, pe măsura evenimentului.

De la Kiev sosiră mai tîrziu cu cîteva zile: Isaia Trofimovici Cozlovski, igumen al Mănăstirii Sfîntul Nicolae, Ignatie Oxenovici, predi-

cator, și Iosif Kononovici, rectorul Academiei movilene, prima instituție de învățămînt teologic superior din acele părți ale lumii. Patriarhul Nectarie al Ierusalimului în scrisoarea de aprobare a *Mărturisirii Ortodoxe* îi laudă pe delegați ca fiind „demni de mirare și dotați cu toată înțelepciunea”. Petru Movilă însuși nu veni și e lesne de înțeles de ce. Prezența sa, ca autor și print, nu trebuia să influențeze dezbaterile. El va veni totuși în Moldova mai tîrziu ca să celebreze cununia domniței Maria, fiica lui Vasile Lupu, cu nobilul polon Ianusz Radziwill, cu care prilej va rosti o importantă cuvîntare în limba română, atunci cînd se adresa miresei, și în poloneză cînd se adresa mirelui. E un fel de tratat teologic despre *Taina Nunții*, cu argumente biblice și patristice. El se dovedi astfel om atașat Țării, patriot care știe să treacă peste supărările personale cînd e vorba de sprijinit un domnitor al culturii și propășirii patriei. Căci Vasile Lupu îl înlocuise la domnie pe fratele său mazilit, Moise Movilă. Dar și Vasile Lupu se arătase la fel de mărinos față de Petru Movilă, cînd invitase Sinodul la Iași ca să-i discute și aprobe *Mărturisirea de credință*.

În general, dezbaterile care au durat 43 de zile (15 septembrie—27 octombrie 1642), cu lectura amănunțită și comentarea fiecărui cuvînt, n-au fost tulburate de certuri sau neînțelegeri. Se înțeleseseră să discute numai între ei *privatamente*, *fra loro soli* — cum va scrie doctorul olandez Scogardi, prezent la Iași ca medic al lui Vasile Lupu — la cererea lui Meletie Sirigul pe care și-o însuși și Vasile Lupu, împotriva părerii Kievlenilor care ceruseră discuții *sinodicamente*, în *loaghi publici*, dar care rămăseseră în minoritate. Totul s-a desfășurat totuși academic și civilizat. Ele se desfășurau de altfel într-o academie, căci la Trei Ierarhi nu era numai mănăstire. După modelul Academiei Movilene, Vasile Lupu înființase aici o academie cu patru profesori și cu tipografie, împrumutînd de la Petru Movilă și profesorii și tipografia (1640). Domnitorul moldovean s-a străduit mult

să aducă în Moldova și în Țara Românească profesori și tipografi pentru luminarea fraților săi. Căci el n-a uitat o clipă că e român. Chiar la Kiev, după cum spun istoricii ruși, se înconjurase de o „curte” moldovenească. Din școlile înființate în Moldova la inițiativa sa, spune Filaret Scriban, au ieșit Cantemirii și Costinii și alții.

Într-o singură problemă moldovenească au rămas la punctul lor de vedere, cu încăpăținare, dar și cu obiectivitate. Discuții la început despre *Mărturisirea* lui Cîril Lukaris, au refuzat să-l condamne pe acesta, deși constantinopolitanii o cereau cu insistență. Moldovenii au obiectat că nu există dovezi că Cîril ar fi chiar el autorul *Mărturisirii* care i se atribuie. Existau dovezi că autorul e pastorul ambasadei Olandeze din Constantinopol. Ei au fost de acord să condamne textul *Mărturisirii*, dar nu pe Patriarh. Și patriarhul n-a fost condamnat. Cine știe dacă moldovenii, în cap cu Domnitorul n-au avut dreptate. Istoria n-a elucidat încă această problemă. Bietul Patriarh fusese prin Moldova. Era cunoscut aici. Unii îi erau desigur prieteni vechi. Ba chiar se afla în Moldova cînd a fost ales patriarh. După aceea a avut o soartă rea, schimbătoare și pînă la urmă un destin tragic. De cinci ori a fost dat jos și apoi urcat din nou pe scaunul patriarhal. A șasea oară a fost închis din ordinul Sultanului, pus la cale de dușmanii săi, urcat într-o barcă, sugrumat și aruncat în Bosfor!

Cine știe dacă ucigașii lui n-au consacrat un martir! El a fost scos din apă și ulterior îngropat de un patriarh urmaș, după toată rînduiala ortodoxă. Mulți au fost cei care l-au apărut după moarte. El suferise mult din partea catolicilor și mai ales aceștia îl acuzau de calvinism. *Le Grand*, romano-catolic, crede a fi văzut totuși manuscrisul autograf al *Mărturisirii* calviniste, care s-ar afla la Geneva. Cîril Lukaris însuși n-a mărturisit că ar fi el autorul, și faptul e foarte important într-o judecată religioasă. Oricum, istoria se află aici în fața unei dileme.

Mărturisirea lui Petru Movilă a fost aprobată la Iași și apoi confirmată de Sinodul Constantinopolitan în frunte cu Patriarhul Partenie cel bătrîn (11 martie 1643). A fost tipărită pentru prima oară în Olanda în 1667, în grecește, de către marele dragoman al Porții, Panaiot Nikussios, și a fost best-seller-ul epocii: atît protestanții cît și catolicii o căutau pentru a se orienta în ortodoxie. O copie greco-latină în manuscris, a fost trimisă de Nikussios Regelui-Soare, Ludovic al XIV-lea, și se păstrează pînă azi în Biblioteca Națională din Paris, sub numele de *Codex Parisinus*. Această ediție a fost tipărită în grecește și la noi, la împlinirea a 300 de ani de la Sinodul de la Iași, urmată de reeditarea în românește a textului „întors pre limba românească” de Radu Logofăt Greceanu, ajutat după propria lui mărturisire, la „întorsura” unor „grele cuvinte și noime” de Stolnicul Constantin Cantacuzino.

În decursul anilor au apărut 17 ediții românești ale *Mărturisirii ortodoxe a lui Petru Movilă*. Traducere din nou mai face Arhierul Filaret Scriban, care îi scrie și o *Pro-cuvîntare* și o *Viață* a lui Petru Movilă, „bărbat din singele tău”, zice el adresîndu-se cetitorului. Editorii de mai tîrziu vor urma fie pe Filaret Scriban fie pe Logofătul Radu Greceanu. O ediție zisă a Sf. Sinod. tradusă din nou din grecește, s-a tipărit în 1895, format mare, cu o bogată introducere și cu o grijă deosebită față de limbă: „Limba cărței va fi numai aceea a cărților vechi a ritualului român, avîndu-se o deosebită îngrijire pentru înlăturarea novimelor, furișate astăzi în literatura noastră, și care a zdruncinat graiul poporului român de pe vechile lui temelii istorice”.

Destinul *Mărturisirii Ortodoxe* a lui Petru Movilă a cunoscut și el unele răutăți omenești. Florovsky o acuză de catolicism, Zankov o minimizează, Balanos o coboară la nivel de catehism. Dar istoria a consacrat-o pentru totdeauna, cum zice Filaret Scriban, ca pe o carte „ca-

(Continuare în pag. a 3-a)

Un autor străin...

(Continuare din pag. a 2-a)

Sînt expuse în aceste capitole etapele propovăduirii uniției începînd cu epoca lui Leopold, sub Maria Theresa și pînă la represiunea sîngeră a generalului Buccow. Metoda istorică a lui Petru Bod constă în a reda fidel documentul istoric autentic, care grăiește mai puternic decît orice comentariu, adăugînd de la sine doar relatări auzite sau văzute de dînsul. Precum notează și Silviu Dragomir, cartea lui Petru Bod vine să completeze informația scoasă din documentele vremii, cu episoade inedite, cum e acela despre respingerea episcopului unit de către sălișteni în ziua de Rusalii a anului 1744, despre brutalizarea românilor din Hălmeagiu în 1752, despre încercarea guvernului de a reprimă răscoala condusă de călugărul Sofronie, despre acțiunea generalului Buccow, distrugătorul mănăstirilor ortodoxe din Transilvania.

Una dintre cele mai frumoase pagini din această lucrare este aceea în care Petru Bod, vorbind pe larg despre activitatea călugărului Visarion Sarai, face portretul moral și fizic al acestui mărturisitor al Ortodoxiei. „A venit un călugăr în luna martie a anului 1744, ascet cu viață foarte austeră (austerrimae vitae), după cum se spunea unic în viață și credință; acesta venind din Banat a trecut în Transilvania și a împrăștiat unirea românilor cu romano-catolicii. Oamenii îl priveau ca „un înger trimis din cer”. Despre felul lui de viață spune că „ducea viață austeră, desprinsă de plăcerile trupesti și sufletești, folosea puțină hrană, pîine mai rar, carne nu gusta niciodată, se abținea de la vin și de la orice băutură alcoolică, mîncă mai ales fructe, struguri uscați și smochine, drept băutură folosea cafea și ceaiuri de ierburii”.

Trebuie să fim recunoscători acestui pastor calvin pentru informațiile inedite și pentru aprecierile obiective pe care le face în expunerea mișcărilor religioase din Transilvania veacului al XVIII-lea.

*

Importanța operei lui Petru Bod stă mai întîi în vechimea ei. E o mărturie din veacul al XVIII-lea despre originea, vechimea și continuitatea poporului român pe pămîntul locuit odinioară de strămoșii săi daco-romani. Este mărturia unui învîțat umanist de înaltă cultură, de neam străin, despre virtuțile poporului român despre care avea cunoștință directă, căci își trăia viața alături de fiii acestui popor.

Petru Bod a fost martorul ocular al unora dintre evenimentele descrise în legătură cu mișcările religioase din veacul său. El le privește și le descrie de pe pozițiile unei înțelegeri și chiar admirații declarate. Înfățișînd politica bisericească promovată de habsburgi față de români după instaurarea dominației lor în Transilvania, la sfîrșitul secolului al XVII-lea, autorul „sesizează faptul că această politică a obținut numai unele succese parțiale și că ea a provocat, în schimb, marile mișcări populare conduse de Visarion și Sofronie, care respingeau unirea cu Biserica catolică. Se simte la tot pasul că Petru Bod este de partea acestor mișcări” — observă pe drept cuvînt Dr. Demeny Lajos, care — în aprecierile sale mai adaugă că el „a lăsat posterității sentimentul profund de dragoste pentru pămîntul natal... a iubit cu ardoare neamul din care s-a născut dar a nutrit, în același timp, un profund respect față de celelalte neamuri și, mai presus de toate, față de poporul român, de limba și obiceiurile sale, față de tradiția sa istorică”.

Numind pe români „gens numerosissima”, reproducînd cuvinte din graiul poporului nostru și admirînd vitalitatea lui, opera lui Petru Bod oglindește prietenia și bunele relații dintre poporul său și poporul nostru care existau și în acel timp. Ele caracterizează și astăzi raporturile dintre cele două popoare pe care destinul istoric le-a așezat pe acest pămînt, ambele aducîndu-și contribuția la făurirea vieții noi din patria noastră. Acesta este temeiul pentru care am socotit potrivit să aducem înaintea celor de astăzi omul și opera scrisă înainte cu mai bine de două veacuri, operă pilduitoare pentru toți cei ce locuim pe aceste plaiuri, români, maghiari, germani, secui și alte naționalități.

Prot. dr. Gheorghe Lițiu

Din valorile tradiționale ale poporului român

Bisericile de lemn, monumente ale arhitecturii populare românești

Parte componentă a artei populare românești, originală și unitară, dar, în același timp, variată în cadrul acestei unități, arhitectura țărănească reprezintă un document de interes excepțional pentru cunoașterea culturii materiale a Europei de răsărit.

Arhitectura populară românească este parte integrantă a arhitecturii lemnului, a cărei arie „se întinde spre miazănoapte pînă în Scandinavia și ținuturile împădurite de pe Volga din Uniunea Sovietică și care în trecut acoperea și țările din vestul Europei” (Paul Petrescu, Arhitectura, în vol. „Arta populară românească”, București, 1969, p. 15).

Alături de casa țărănească, bisericile de lemn constituie, fără îndoială, o culme a artei construcțiilor de lemn din Europa. Ele sînt expresia continuității unei străvechi tradiții în arta construcțiilor; sînt, în același timp, o operă colectivă și anonimă, oglindă a condițiilor social-economice trecute, a unei anume concepții despre lume și viață, despre frumos.

Multe dintre aceste biserici, date în secolele XVIII—XIX, presupun o cunoaștere și o practică îndelungată a artei construcțiilor de lemn, unele dintre ele avînd desigur o vechime mai mare, ce se constată și prin documente, fiind plasate în secolele XIV—XVI. Se cunoaște, de fapt, că regii angevini ai Ungariei au legiferat, în ceea ce-i privește pe români, interdicția de a construi biserici de piatră, rămînîndu-le doar posibilitatea construcțiilor de lemn.

Una din cele mai importante trăsături a bisericilor de lemn românești o constituie legătura lor organică cu casa țărănească, evidentă, în primul rînd, prin aceea că folosesc aceeași materie primă — lemnul, aceleași tehnici de construcție și că prezintă un plan simplu, similar caselor țărănești, dar adaptat nevoilor de cult. Astfel, în Maramureș, pe valea Izei, bisericile sînt construite, ca și casa, din lemn de brad, în timp ce, pe valea Mării, este folosit lemnul de stejar. Ornamentația bogată care apare la casele țărănești din Gorj, se întîlnește și la bisericile de lemn din această zonă. Acoperișul de paie, atît de frecvent în arhitectura țărănească românească dintr-o anumită perioadă, a apărut și la unele biserici din Moldova și Transilvania ș. a. m. d.

Legătura aceasta între biserici și casa țărănească a devenit, în multe cazuri, atît de puternică, ajungîndu-se aproape la o identificare. Este vorba de „bisericile-casă”, fără turn, cu acoperișul în patru ape, întîlnite în Moldova, Transilvania și Țara Românească.

În sfîrșit, mai există un aspect al acestei legături, în sensul că, la fel ca și casele, bisericile de lemn „călătoresc”. Sînt numeroase exemple de biserici vîndute și mutate la mari distanțe de regiunile lor de baștină. Erau, de asemenea, foarte frecvente mutările unei biserici pe trupul de moșie al satului, prilejuite de „tragerile la linie” administrative. Așa se explică prezența unor biserici transilvane pe malurile Mării Negre sau prin părțile Argeșului (c. Paul Petrescu, Arhitectura, în vol. „Arta populară românească”, București, 1969, p. 23).

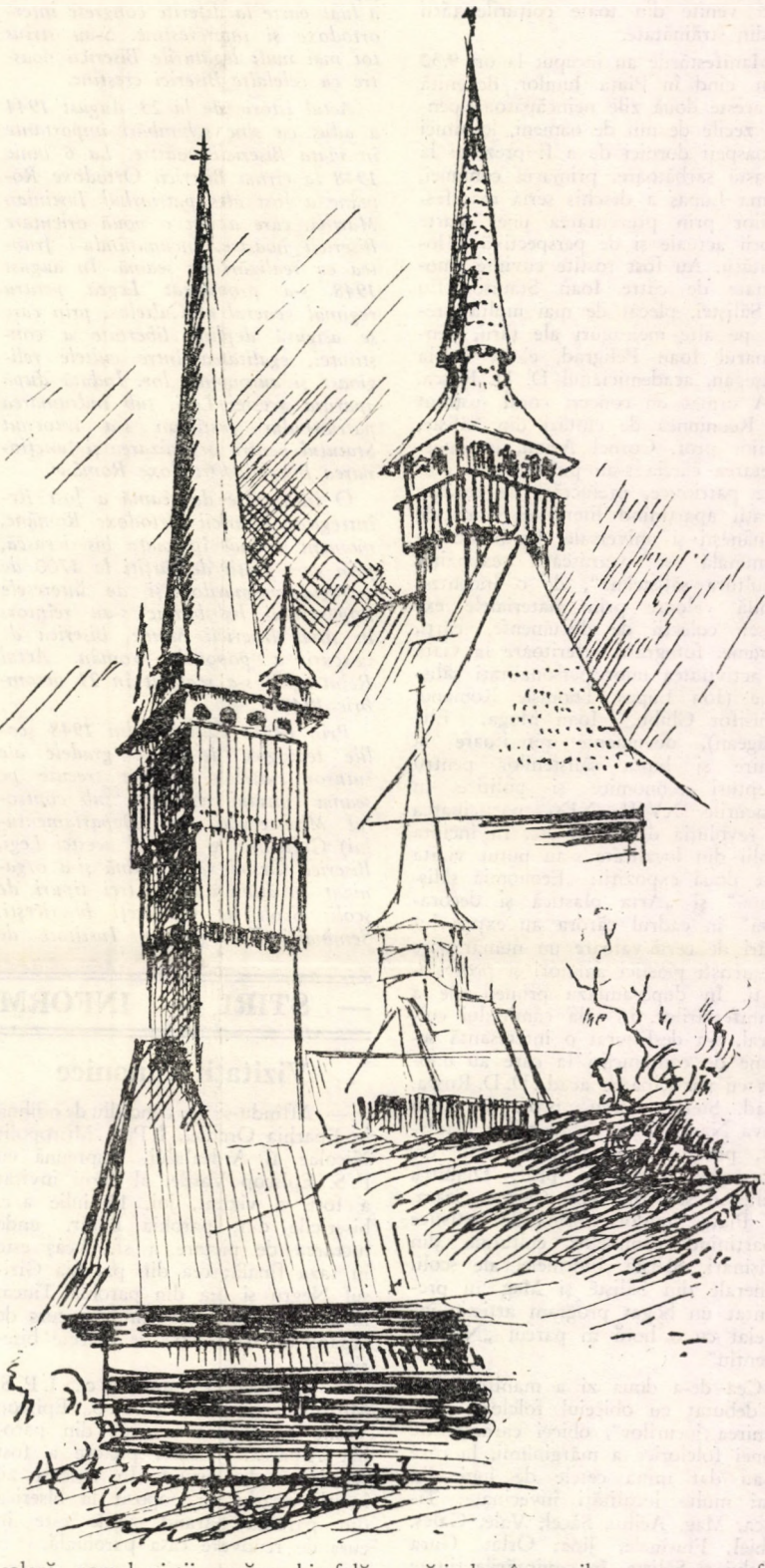
Ceea ce impresionează la bisericile românești de lemn, este, în primul rînd, monumentalitatea lor, cea forță excepțională ce uimește privirea, cea unitate perfectă a elementelor componente, cea armonie a proporțiilor, totul, începînd cu materia primă folosită și continuînd cu ultimul detaliu de compoziție, ducînd la desăvîrșirea finală a operei.

Însuși lemnul masiv, pus în evidență în toată nuditățile sale, transmite o anume grandoare proprie, contribuind la monumentalitatea construcției. Urmărind realizarea unui maximum de expresivitate, meșterul popular a știut să îmbine cu măiestrie, birnele masive; pereții se ridică pînă la acoperișurile largi, generos desfășurate, unind toate volumele către puternica verticalitate a turnurilor. Se remarcă, de asemenea, dispoziția ferestrelor, de-a lungul pereților, dimensiunile lor fiind rezultatul unei mature reflexii, pentru a obține un raport optim între suprafața peretelui și suprafețele practice în pereți. Un accent deosebit îl aducă ancadramentele ferestrelor, mai ales prin multitudinea de elemente deco-

native folosite. De altfel, ca și la celelalte genuri ale artei populare românești, și în acest caz se poate vorbi de o îmbinare organică a simțului practic cu cel artistic, elementele funcționale fiind întotdeauna interpretate estetic, decorul potențîndu-le. Gama motivelor de decor este infinită, de la briul, ce amintește de torsada în piatră, și pînă la rozeta

intenții moralizatoare, în scene pline de mișcare și de vervă, de penelul unor meșteri la care realismul inspirației țărănești se unea cu un meșteșug naiv deseori, dar sincer și puternic exprimat” (cf. Paul Petrescu, Arhitectura, în vol. „Arta populară românească”, București, 1969, p. 30).

Ca valori ale patrimoniului cultural național, bisericile de lemn și-au

solară, pomul vieții, pasărea bicefală, șarpele, balaurul, motivele geometrice (dreptunghiuri, triunghiuri, romburi etc.).

La acestea se adaugă pictura bisericilor de lemn, realizată în tempera, zugravii populari folosind vopsele vegetale și hume colorate, acoperînd în întregime pereții interiori cu numeroase scene și imagini, trecute prin propria viziune. Iconografia picturii din bisericile de lemn românești, constituie, putem afirma, un veritabil tezaur. În programul iconografic se întîlesc elemente mitice precreștine, teme religioase, folclorice și documente de viață țărănească: „Lumea întreagă a satului, cu muncile agricole, cu disputele teritoriale în jurul ogoarelor încălcate de plugul vecinului, muncile morarului, torcătoarei, țesătorului, fierarului sînt povestite cu

găsit loc în marile muzee etnografice (Muzeul satului și de artă populară din București, Muzeul etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca etc.), așa cum în alte țări unde civilizația lemnului a durat monumente similare, aceste lăcașuri sînt conservate ca mărturii ale spiritului creator al acelor popoare.

Bisericile de lemn românești constituie, neîndoios, o contribuție proprie a poporului nostru la ansamblul artei europene, a arhitecturii tradiționale, dar în același timp o mărturie a vechimii, continuității noastre în acest spațiu mioritic, care este — în același timp — un spațiu de creație al unei civilizații și culturii populare specifice, de un înalt nivel.

Cornel Irimie
Marcela Necula

Sinodul 1642

(Continuare din pag. a 2-a)

nonică”, după care se judecă ortodoxia credinței. E adevărat că e scrisă într-un stil simplu, dar acesta a fost așa intenționat, cum observă patriarhul Nectarie al Ierusalimului la 1662 „ca și proștii s-o înțeleagă”, adică să fie utilă tuturor. Ea va fi tradusă în olandeză, engleză, greacă, germană, maghiară, rusă, română și va intra în manualele de *Simbolică*, ca normă dogmatică pan-ortodoxă.

P. P. Panaiteșcu spune despre ea că e „un dar românesc făcut ortodoxiei”, iar Popa Nae îl caracterizează pe Petru Movilă ca fiind „un român cu minte multă și limpede”. Tot el îi acordă locul trei în *Dogmatica ortodoxă*, după *Simbolul Credinței* și *Dogmatica Sf. Ioan Damaschin*.

Mare teolog și bun patriot a fost Petru Movilă. Logofătul Radu Greceanu îl laudă că „se ține virtos și țăpân” în ortodoxia lui, și „această carte mult asudînd o au făcut”.

Alexandru Elian numește *Mărturisirea Ortodoxă* o „prețioasă cristalizare de doctrină” și „prima consacrare solemnă a colaborării teologice greco-romano-ruse, în puterea căreia stau și astăzi, desigur, destinele Bisericii răsăritului”. Prin Sinodul de la Iași, veacul al XVII-lea, a fost „veacul nostru teologic” într-o vreme în care între popoarele ortodoxe măcinată ba de catolicism și uniție, ba de sărăcie și de opresiune, Moldova și moldovenii puteau oferi un echilibru stabil, o capacitate de gîndire măsurată și dreaptă, capabilă de arbitraj și mediere în probleme spinoase, controversate.

Dan Zamfirescu, apărător militant al „protocronismului” culturii românești măcar în cîteva sărfulgerări care îi aparțin în exclusivitate, vede în românul Petru Movilă și pe promotorul și inițiatorul unui dialog al Europei răsăritene cu Europa occidentală. Mărturisirea ortodoxă este întradevăr o *luare de poziție*, o situație netă față de teologia și mărturisirile occidentului care tocmai atacau Răsăritul și chiar în inima sa. Însăși Patriarhului Ecumenic i se atribuia o Mărturisire calvinistă. Replica o da la moment un român care întruchipa astfel conștiința întregului Răsărit. El a fost supranumit „părintele teologiei ortodoxe moderne”.

El era însă și un fel de conștiință a unității românilor. Inițiator de școli superioare la Kiev, fu și la Iași. Și trimise profesori și tipografi, fie în Moldova lui Vasile Lupu, fie în Muntenia lui Matei Basarab. Tatăl său domnise în ambele Principate și el nu uita asta. În stema lui el a păstrat toată viața capul de zimbru al Moldovei și vulturul Țării Românești, iar în *Sfaturile* către Domnitorul Moise Movilă, fratele său, — o replică moldovenească la învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie — îl îndeamnă să se lupte bărbătește „pentru libertatea patriei”.

Întrînd acum cîteva ani în palatul mitropolitului ortodox Vasile al Varșoviei, am dat cu ochii pe neașteptate, în salonul oficial, la locul cel mai de cinste, de portretul în ulei al lui Petru Movilă. Mi-am zis: Acest Petru Movilă al tuturor! Al nostru și al tuturor! Și m-am simțit dintr-odată eliberat de sentimentul de sfială că m-aș afla într-o casă străină.

Petru Movilă s-a stins de tînr. La 31 decembrie 1647 abia împlinise 51 de ani. Dar au trecut de atunci 331 de ani și numele lui trăiește în Istoria Bisericii și în istoria culturii românești, pentru că face parte dintre aceia care, ca niște cariatide din material nemuritor, țin pe capetele lor acoperișul lumii.

Episcop,
Dr. Antonie Plămădeală

120 de ani de la înființarea Asociației tipografilor din București

S-au împlinit la 24 august a.c., o sută douăzeci de ani de cînd a luat ființă, în București, prima formă de asociere, cu scopul de într-ajutorare, a tipografilor, denumită „Casa de prevedere a lucrătorilor tipografi”.

În 1866 organizația s-a extins asupra tuturor întreprinderilor tipogra-

fice din întreaga țară, ceea ce a determinat adoptarea unei alte denumiri și anume: „Asociația lucrătorilor tipografi din România”. Se cuvine menționat și faptul că în acest timp au apărut și primele organe de presă fondate de tipografi: „Tipograful român” (1865) și „Analele tipografice” (1869).

Descoperire arheologică

În județul Caraș-Severin, la Goșnea, comuna Sichevița, a fost identificată o fortificație de formă pătrată, construită după retragerea aureliană, în epoca romană tîrzie. Una dintre cărămizile zidului conține un text latin de 11 rînduri, mărturisind despre prezența unor ostași ai imperiului, recrutați din rîndurile populației locale și care, la nordul Dunării, cultiva limba latină, contribuind la perpetuarea latinității.

Sărbătoare în Marghinimea Sibiului

(Continuare din pag. 1)

pări de sate cu caracter autonom, care a supraviețuit tuturor alcătuirilor politice în care au fost încadrate, din timpurile apropiate ale întemeierii Țării Românești până târziu, în veacul al XIX-lea.

Dacă viața social-politică a săliștenilor a fost în continuă frământare, cea religioasă a fost relativ liniștită, în ciuda presiunilor făcute de autoritățile imperiale pentru trecerea lor la unitate. Cu toate că protopopul Savu de Săliște a semnat, la 1700, actul de unire, oamenii au rămas mai departe credincioși legii lor strămoșești astfel încât, prin anii 1740—1750, au deja altă biserică pentru trebuințele lor ortodoxe, iar la 1788 când are loc vizita episcopului Gheorghe Nichitiu, se aflau în Săliște șase preoți neuniți. Curînd, ei își construiesc o a doua biserică neunită, biserica cea mare din centrul comunei, edificiu impunător, rezistînd, în timp, pînă azi.

Săliștenii au avut o contribuție însemnată și în lupta pentru formarea statului național unitar român, pentru sfîrșirea „închisorii popoarelor” și clădirea unei vieți naționale libere. La 6 noiembrie 1918 se întrunește adunarea locuitorilor din Săliște cu care prilej se constituie Consiliul național român în fruntea căruia este ales Ion Lupaș. În ultima decadă a lunii noiembrie 1918, Consiliul național român din Săliște a ales delegații pentru Marea Adunare Națională, a pregătit adunarea pentru semnarea adeziunii la Unire și a mobilizat un număr mare de locuitori care să participe la adunarea populară de la Alba Iulia. Întărită prin semnăturile a 1690 persoane, declarația de adeziune la Unire a fost trimisă Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, ea constituind un valoros document istoric, prin care este atestată dorința neștirămutată a săliștenilor de înfăptuire a idealului național. Ca o recunoaștere a aportului săliștenilor la lupta întregii națiuni pentru desăvîrșirea unității politice a statului național român, trei dintre reprezentanții lor și anume: profesor dr. Ion Lupaș, medicul dr. Nicolae Comșa și învățătorul Dumitru Lăpădat au fost aleși în Marele Sfat Național, constituit ca organ de conducere a acestei provincii pînă la realizarea practică a unificării administrației tuturor teritoriilor românești.

De-a lungul timpului, din Săliște s-au ridicat mari personalități ale artei și culturii românești. De aici se trag nu mai puțin de șase membri ai Academiei Române: marele învățat Dionisie Romano, doctorul în filozofie și pedagogie Onisifor Ghibu, filologul și lingvistul Axente Banciu, istoricul Ion Lupaș, profesorul Ion Pavel și filozoful D. D. Roșca. De asemenea, Săliștea l-a dat pe Victor Iliu, pionier al filmului românesc și regizor de prim rang, pe pedagogul și publicistul Dumitru Lăpădat, istoricul Ion Moga, compozitorul Nicolae Oancea, pe autorul „Istoriei Americii”, Ilie Martin-Sălișteanul.

Săliștea de azi este una din cele mai puternic dezvoltate localități rurale din județul Sibiu. Pe teritoriul ei au luat naștere sectoare socialiste ale agriculturii care, alături de sectorul necooperativizat, dau comunei o puternică bază economică. Recent, în Săliște au apărut și primele unități industriale, elemente certe ale urbanizării localității. Alături de unitățile cooperatiste meșteșugărești existente, „Textila”, și „Arta Sibiului” ale căror produse, în special covoarele, sînt mult apreciate în R.F. Germania, S.U.A., Japonia etc., a luat ființă o fabrică textilă și o unitate de marochinărie, dependente deocamdată de întreprinderile „Textila” Cîsnădie și, respectiv, „13 Decembrie” Sibiu. Pentru a se putea face o imagine cît mai fidelă asupra a ceea ce înseamnă Săliștea de azi semnalăm faptul că localitatea dispune de 40 unități comerciale, școli, dispensare, bibliotecă cu peste 20.000 volume, cămin-spital pentru bătrîni, grădinițe, muzee la Galeș și Sibiel, cămin cul-

tural cu 400 locuri, început de termoficare și alimentare cu apă, piață agroalimentară, baie comunală modernă, un frumos hotel etc.

Spre această Săliște nouă, mereu înfloritoare, ne-am îndreptat în dimineața zilei de 5 august a.c. Începea marea sărbătoare a întîlnirii fiilor satului, prima din istoria localității, ce avea să se desfășoare pe parcursul a două zile, într-o revărsare tumultuoasă de sunete și culori, de freamăt al bucuriei colective, amestecînd voci venite din toate colțurile țării și din străinătate.

Manifestările au început la ora 9,30 a.m. cînd în Piața Junilor, devenită în aceste două zile neîncăpătoare pentru zecile de mii de oameni, localnici și oaspeți dornici de a fi prezenți la această sărbătoare, primarul comunei, Toma Lupaș a deschis seria manifestărilor prin prezentarea unei scurte istorii actuale și de perspectivă a localității. Au fost rostite cuvinte emoționate de către Ioan Stănișor fiu al Săliștei, plecat de mai multă vreme pe alte meleaguri ale țării, pensionarul Ioan Peligrad, eleva Adela Hașegan, academicianul D. D. Roșca.

A urmat un concert coral susținut de Reuniunea de cîntări din Săliște, dirijor prof. Cornel Arion, în interpretarea căreia s-au putut audia cîntece patriotice, prelucrări de folclor, creații aparținînd literaturii muzicale românești și universale. La biblioteca comunală se vernisează expoziția „Cultura sălișteană”, de o incontestabilă valoare prin materialele expuse: colecții de documente, cărți, albume, fotografii referitoare la viața și activitatea unor personalități săliștene (Ion Lupaș, Dionisie Romano, Onisifor Ghibu, Ioan Moga, Elie Măgean), documente referitoare la Unire și lupta săliștenilor pentru drepturi economice și politice în veacurile XVIII—XIX, participarea la revoluția din 1848 etc. În incinta școlii din localitate s-au putut vizita alte două expoziții: „Economia sălișteană” și „Arta plastică și decorativă” în cadrul cărora au expus lucrări de certă valoare un număr mare de artiști plastici amatori și profesioniști. În după-amiaza primei zile a manifestărilor, în sala căminului cultural, s-a desfășurat o interesantă sesiune de comunicări la care au onorat cu participarea acad. D. D. Roșca, acad. Ștefan Pascu, prof. dr. Ioan Sava Nanu, prof. ec. Dumitru Dădîrlat, prof. Axente Banciu, conf. dr. Gheorghe Pavelescu, prof. Dumitru Peligrad și prof. Iuliu Cosma. Seara, în Piața Junilor, formațiile artistice aparținînd căminelor culturale din Rășinari, Săliște, Fîntînele, ale școlii generale din Săliște și Mag au prezentat un bogat program artistic încheiat cu o horă în parcul „Nicolae Hențiu”.

Cea de-a doua zi a manifestărilor a debutat cu obiceiul folcloric „Întîlnirea jocurilor”, obicei caracteristic zonei folclorice a marginimii, la care și-au dat mîna cetele de juni din mai multe localități învecinate: Tilișca, Mag, Aciliu, Săcel, Vale, Galeș, Sibiel, Fîntînele, Jina, Orlat, Gura Riului și Săliște. În cuvîntările ținute de juri, prin cîntecul și jocul realizat de fiecare din cetele prezente au fost reînscute pentru un moment tradițiile și obiceiurile existente în această zonă folclorică și care fac și astăzi faimă Săliștei și satelor învecinate. Un plus de frumete și sărbătoare a adus, prin prezența sa, orchestra de muzică populară „Cindrelul” și soliștii Lucreția Ciobanu, Dumitru și Ilie Muțiu, Silvia și Ion Radu, precum și prezența formațiilor de dansuri din Sibiel, a Casei de cultură a tineretului din Sibiu și mai ales, ca întotdeauna, neîntrecută prin autentic și colorit, formația de dansuri „Junii Sibiului”. Seara, la căminul cultural, Livia Babă, Costel Rădulescu și Horia Popa, actori ai Teatrului de stat din Sibiu, au excelat într-un inedit spectacol de muzică și poezie. Formația de teatru din localitate a încheiat marea sărbătoare a fiilor satului cu o reușită punere în scenă a piesei „Iancu” de Paul Everac, în regia artistului emerit Costel Rădulescu.

Valeriu Măniș

69. Biserica Ortodoxă Română (VI)

(Continuare din pag. 1)

Roman Ciorogariu, episcopul Oradiei, Irineu Mibălcescu, mitropolitul Moldovei, Nicolae Colan, episcopul Clujului, mai tîrziu mitropolit al Ardealului. Toți aceștia au desfășurat o bogată activitate culturală și organizatorică. A fost reorganizat învățămîntul teologic. Presa bisericească a cunoscut o stare de înflorire prin numeroase periodice. Cărțile de cult au fost tipărite numai în tipografia de la București pentru uniformizarea cultului. Avînd o seamă de ierarhi și profesori de Teologie cu aleasă pregătire cărturărească, Biserica noastră a luat parte la diferite congrese interortodoxe și intercreștine. S-au strîns tot mai mult legăturile Bisericii noastre cu celelalte Biserici creștine.

Actul istoric de la 23 August 1944 a adus cu sine schimbări importante în viața Bisericii noastre. La 6 iunie 1948 la cîrma Bisericii Ortodoxe Române a fost ales patriarhul Justinian Marina, care a dat o nouă orientare Bisericii noastre, încununîndu-i fruntea cu realizări de seamă. În august 1948 s-a promulgat Legea pentru regimul general al Cultelor, prin care se asigură deplina libertate a conștiinței, egalitatea între cultele religioase și autonomia lor. Îndată după apariția acestei Legi, sub îndrumarea patriarhului Justinian s-a întocmit Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

O înfăptuire de seamă a fost Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, moment crucial în viața bisericească, prin care frații despărțiți la 1700 de vitregia vremurilor și de interesele împăratului habsburgic s-au reîntors în sînul Bisericii Mame, Biserica de veacuri a poporului român. Actul Reîntregirii s-a realizat în 21 octombrie 1948.

Prin Legea Cultelor din 1948 școlile teologice de toate gradele ale tuturor cultelor au fost trecute pe seama cultului respectiv, sub controlul Ministerului (azi Departamentului) Cultelor. Pe temeiul acestei Legi, Biserica Ortodoxă Română și-a organizat învățămîntul în trei tipuri de școli: Școli de Cîntăreți bisericești, Seminarii Teologice și Institute de

grad Universitar. La acestea se adaugă cursurile de îndrumare misionară și socială a clerului, ținute de profesorii celor două Institute Teologice (la București și la Sibiu). Teologia românească a cunoscut o adevărată renaștere. De asemenea, s-a îmbogățit literatura bisericească prin publicațiile periodice, reviste, care conțin Studii de specialitate. S-a îmbogățit Teologia ortodoxă românească cu lucrări numeroase și valoroase, care contribuie la afirmarea ei în întreaga lume creștină. La loc de frunte stau cuvîntări, predici, articole, pastorele ale răposatului patriarh Justinian, tipărite sub titlul semnificativ de „Apostolat Social”. Sub îngrijirea fostului patriarh Justinian s-a tipărit textul întreg al Bibliei, care a apărut în două ediții, precum și Noul Testament. Nu putem trece cu vederea lucrările de Teologie traduse din limba greacă, cum este Simbolica lui Andriusos, tradusă de profesorul de atunci Dr. Iustin Moiesescu, Filocalia, tradusă de pr. prof. D. Stăniloae ș.a. Toate centrele mitropolitane editează reviste, care conțin studii de specialitate. La Centrul mitropolitan Sibiu a fost tipărită lucrarea: Biserica Ortodoxă Română, una și aceeași în toate timpurile, cu ocazia aniversării a 20 ani de la actul Reîntregirii. Tot aici au apărut Studii de Teologie Morală în conformitate cu noua orientare a Teologiei noastre. Pe lângă revista oficială „Mitropolia Ardealului”, bîtrînin periodic „Telegraful Român” cuprinde articole, predici, cuvîntări, precum și învățătură de credință sub titlul „Credința noastră”. Prin largă sa răspîndire în țară și străinătate, Telegraful slujește interesele bisericești și patriotice ale poporului român.

Înfăptuire de seamă s-au realizat prin restaurarea de către stat a monumentelor istorice de o inestimabilă valoare, rămase nouă de la strămoși, care mărturisesc despre gloriosul trecut al patriei și Bisericii noastre. Prin aceste mărețe înfăptuiri prezentul se arată demn de moștenirea primită de la înaintașii noștri.

La 26 martie 1977, patriarhul Justinian a trecut la cele veșnice. În locul său Marele Colegiu Electoral Bi-

sericesc a ales, la 12 iunie 1977, pe Mitropolitul Moldovei și Sucevei Dr. Iustin Moiesescu. Încăunarea sa a avut loc în cadrul festivităților tradiționale în catedrala patriarhală din București.

Cel de-al patrulea patriarh al Bisericii noastre a studiat Teologia la Atena, apoi, între 1934—1936 urmează studii de specializare pentru doctorat la Strasburg (Franța), pe care le continuă la Atena, unde, în iunie 1937, obține titlul de doctor în Teologie, teza sa de doctorat fiind premiată de Academia atiniană.

Întors în țară este numit profesor la Seminarul Nisfon din București, iar în 1938 este trimis profesor de Noul Testament la Facultatea de Teologie ortodoxă din Varșovia (Polonia). După izbucnirea războiului revine în țară și este numit profesor de Noul Testament la Facultatea de Teologie din Suceava și apoi la Facultatea de Teologie din București.

Prin trecerea la cele veșnice a mitropolitului Nicolae Bălan, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales în 26 februarie 1956 în scaunul vacant de mitropolit al Ardealului. Deși a rămas scurt timp la Sibiu a lăsat în urmă înfăptuiri durabile și o amintire de neșters în sufletele preoților și credincioșilor. După vacanțarea scaunului mitropolitan de la Iași, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales pe I. P. S. Mitropolit Iustin al Ardealului în 10 ian. 1957 în fruntea Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Aici a activat cu vrednicie timp de două decenii.

Ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericea S-a continuă bunele tradiții ale înaintașilor săi de slujire a intereselor superioare ale Bisericii și ale Patriei noastre.

Biserica Ortodoxă Română pășeste cu încredere și demnitate alături de poporul nostru, sprijinind mărețele lui realizări, călăuzit de conducerea înțeleaptă a celui mai iubit fiu al poporului, Președintele Nicolae Ceaușescu, prețuit în chip deosebit pe plan mondial pentru politica de pace și colaborare cu toate popoarele lumii.

† NICOLAE
Mitropolitul Ardealului

— ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI —

Vizitații canonice

— Aflîndu-se în concediu de odihnă în Eparhia Oradiei, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, împreună cu P. S. Episcop Vasile, al cărui invitat a fost, a vizitat, joi, 13 iulie a.c. bisericile din: parohia Bătar, unde lucrarea de pictare a sf. locaș este în faza finală; cea din parohia Girișul Negru și cea din parohia Tîncă, la aceasta din urmă fiind în curs de organizare o colecție de obiecte bisericești.

— Sîmbătă, 15 iulie a.c., I. P. S. Mitropolit Nicolae și P. S. Episcop Vasile au vizitat biserica din parohia Alparea, a cărei pictare a fost terminată de curînd. În aceeași zi, înălți ierarhi au poposit la biserica din parohia Sărand, unde este în curs de renovare casa parohială.

Sfințiri de biserici

— Dînd curs aceleiași invitații făcute de P. S. Episcop Vasile al Oradiei, I. P. S. Mitropolit Nicolae a poposit, Duminică, 23 iulie 1978, în filia Dorniașoara, aparținătoare de parohia Tria, protopopiatul Marghita, unde a avut loc sfințirea bisericii împodobită cu pictură nouă.

— Duminică, 9 iulie 1978, credincioșii din Taure, prot. Năsăud (jud. Bistrița Năsăud), au avut bucuria de a-l avea în mijlocul lor pe I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, care a sfințit binecuvîntarea bisericii, împodobită de curînd cu zugrăveală nouă. Cu o seară înainte I. P. S. Sa a poposit în parohia Chiuza, unde a sfințit slujba Vecerniei.

— Duminică, 16 iulie a.c., I. P. S. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului a vizitat parohia Năoiu, prot. Turda (jud. Cluj), unde a sfințit tîrnosirea noii biserici, împodobită cu pictură și binecuvîntarea casei parohiale. Pentru merite pe tărîm administrativ-gospodăresc și bune rezultate în pastorație, părintele Matei Viluc, paro-

hul locului, a fost distins cu rangul de iconom.

Vizită frățească

— În zilele de 15—16 iulie a.c. P. S. Emilian al Alba Iuliei însoțit de un grup de preoți din eparhie, a făcut o vizită I. P. S. Sale Teofil al Clujului și P. S. Sale Iustinian Maramureșanul. În continuare a vizitat mănăstirea „Sf. Ana” de la Rohia și parohia Rohia, satul natal al P. S. Sale unde, împreună cu P. S. Iustinian Maramureșanul a oficiat Sf. Liturghie.

— Duminică, 16 iulie 1978, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a asistat la Sf. Liturghie sfințită de P. S. Episcop Vasile, în catedrala cu lună din Oradea. Răspunzînd P. S. Sale pentru bucuria exprimată de a-l avea ca oaspete la Centrul Eparhial, I. P. S. Mitropolit a mulțumit pentru dragostea cu care este înconjurat an de an de cînd vine la Oradea și a adresat credincioșilor un cuvînt de învățătură despre datoria de a ne sluji deopotrivă Biserica și Patria.

— Miercuri, 26 iulie, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, însoțit de P. C. consilier Nicolae Mara a vizitat Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, unde sînt expuse vestigii ale bimilenare noastre prezențe pe aceste plaiuri, precum și obiecte de valoare cultural-artistică rezultate din munca înfrățită a oamenilor din Țara Crișurilor.

Sărbătorirea hramului

— La sărbătoarea Sf. Prooroc Ilie P. S. Emilian al Alba Iuliei a poposit la mănăstirea Toplița, așezămînt mănăstiresc ctitorit de primul patriarh al României, Miron Cristea, unde a sfințit Sf. Liturghie. Răspunsurile au fost date de corul bisericesc din Botoza Maramureșului. Vizita a marcat împlinirea unei jumătăți de secol de existență a mănăstirii.

— La praznicul Adormirii Maicii Domnului, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a poposit la mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus,

unde a oficiat Sf. Liturghie arhierască. Fiind hramul acestui sfînt așezămînt, în preziua praznicului, la ceas de seară, s-a săvîrșit Vecernia, apoi Prohodul Maicii Domnului și slujba Privegherii. După Sfînta Liturghie s-a săvîrșit taina Sf. Maslu, iar apoi sfințirea fîntîinii brîncovenesti din imediata apropiere a bisericii mănăstirii, deasupra căreia a fost înălțat, un frumos acoperiș sculptat în lemn. La sfîrșit, I. P. S. Sa, împreună cu soborul de preoți și diaconi, s-a oprit pe rînd la mormintele mitropolitului Nicolae Bălan și ale părinților I. P. S. Sale, Gheorghe și Lețitia Mladin, roșind — ectenia și rugăciunea îndătinată pentru odihna sufletelor lor.

Consfătuiri de lucru

— În data de 4 iulie a.c., la Centrul eparhial din Arad a avut loc, sub președinția P. S. Episcop Visarion, consfătuirea de lucru pe trim. II/1978, la care au participat protopopii din eparhie și personalul cu muncă de răspundere de la centru. Au fost prelucrate diferite acte normative și s-au dat îndrumări pe linie administrativă.

— La 22 iunie 1978, sub președinția P. S. Episcop Vasile s-a ținut la Centrul Eparhial Oradea conferința administrativă cu protopopii din Eparhie și cu cadrele de conducere de la Centrul Eparhial, analizîndu-se activitatea pastorală a preoților, a protopopilor și a conducerii de la Centrul eparhial, pe primul semestru al anului și s-au adoptat măsuri adecvate și eficiente pentru trimestrul următor, în lumina planului de activitate pe anul în curs.

Întîlnire colegială

— În ziua de 15 iunie a.c. s-au întîlnit la Centrul eparhial din Arad absolvenții de acum 45 ani ai Academiei teologice. Au fost primiți de P. S. Episcop Visarion, care i-a felicitat pentru realizările obținute în pastorație, urîndu-le viață lungă și bun spor în activitatea lor misionară.

ABONAMENTUL:

Pe un an: 25 lei

Cont nr. 45.10.4.09.2

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA

se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român,

Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

(Taxa poștală plătită în numerar)

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă, P. O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.

Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

| 44.206 |

REDACȚIA: Secția culturală a Consiliului arhiepiscopesc — Sibiu